

نام درس

روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی

نام استاد

سید امیرحسین سرکیشکیان

نام منبع

روش تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی

مؤلف

دکتر علی دلاور

تهیه کننده اسلاید

مهدی طالبی یزدی

کارشناسی ناپیوسته آموزش زبان

پژوهش و کنجکاوی از تمایلات طبیعی بشر است و روشهای تحقیق در
حقیقت ابزارهای دستیابی به حقیقت هستند. پیشرفت های علمی بشر تا
حدودی مرهون روشهای شناختن و دانستن است.

هدف کلی این واحد درسی آن است که دانشجویان را به طور مقدماتی
باشیوه های تحقیق در علوم تربیتی و روان شناسی آشنا کند تا آنان
بتوانند ضمن اینکه با اصول علمی تحقیق آشنایی شوند، یافته های پژوهش
در علوم انسانی را مورد مطالعه قرار دهند.

فصل اول

دانشجو در پایان این فصل باید بتواند:

۱. با منابعی که بشر برای حل مسائل بکار برده است ، آشنا شود.
۲. مراحل و مفروضات روش علمی را بیان کند.
۳. دانش تجربی و نظری را بیان کند.
۴. نظریه را تعریف کرده ، هدفها و ویژگیهای آن را بیان کند.

منابع اطلاعاتی بشر برای حل مسائل

تجربه

صاحب نظران

استدلال قیاسی

استدلال استقرایی

روش علمی

مراحل روش علمی (دالین به نقل از دیویی)

احساس مسأله

تعیین و تعریف مسأله

صورتبندی فرضیه

استدلال قیاسی درباره نتایج راه‌های پیشنهادی

آزمون فرضیه

مفروضات زیر بنایی روش علمی (دالن)

در رابطه با ماهیت هستی یا واقعیت

در رابطه با یکسانی طبیعت

در رابطه با فرایندهای روانی

دو مرحله فرآیند علمی (شکل پذیری نظریه)

سطح تجربی

سطح نظری

تجربه ← طبقه بندی ← قابل شمارش ساختن ← کشف رابطه ها ← نزدیک شدن به حقیقت

نظریه عبارت است از مجموعه ای از روابط درونی ساختها(مفاهیم) ، تعاریف
وقضایایی که دیدگاه منظمی از پدیده ها را از طریق تعیین روابط بین متغیرها به
منظور تبیین ، پیش بینی و کنترل پدیده ها مشخص می کند.

هدف نهایی و آخرین جنبه از علم ، ساخت نظریه (نظریه

پردازش) است یعنی دسترسی به علم نظری.

علوم تجربی خام و پالایش نشده است زیرا با پدیده ها به صورت تقریباً انتزاعی (نه تبیین شده و قابل کنترل و آزمایش) برخورد می کند.

دانش نظری می تواند طریقه رسیدن به راه حل را کوتاه کند
و چون موجب تدوین فرضیه هایی می شود بردانش تجربی
برتری دارد.

نظریه از طریق ایجاد انگیزه پژوهشی و هدایت پژوهش‌های آتی
زمینه گسترش دانش را فراهم می‌کند. رابطه بین نظریه و
واقعیت یک رابطه دو جانبه است.

علوم تربیتی هنوز در مراحل تجربی قرار دارد

و فاقد چهار چوب نظری است.

انواع نظریه

استقرایی

قیاسی فرضی

بیشتر نظریه ها نه استقرایی اند نه قیاسی بلکه ترکیبی از هر دو می باشند.

ویژگیهای نظریه علمی:

۱. توانایی تبیین حقایق و مشاهدات مربوط به یک مسأله به ساده ترین صورت

۲. سازگاری با واقعتهای مشاهده شده و طبیعت دانش پیشین

۳. فراهم ساختن ابزار لازم برای آزمون خود

۴. ایجاد انگیزه پژوهش بیشتر در جامعه

فصل دوم

پس از مطالعه این فصل دانشجو باید:

۱. تعریفی از تحقیق و ویژگیهای آن را بیان کند.
۲. مراحل تحقیق را نام ببرد.
۳. متغیر و انواع آنرا تعریف کند.
۴. ملاحظات اخلاقی تحقیق را ذکر کند.

واژه "تحقیق" در لغت به معنای درست کردن ، رسیدن ،

بررسیدن ، رسیدگی ، بررسی ، پژوهش ، مطالعه ، حقیقت

وواقعیت است.

در علوم تربیتی “تحقیق” عبارتست از کاربرد روشهای علمی در

مطالعه مسائل آموزشی – تربیتی

در مقایسه با روش علمی ، تحقیق (روش تحقیق) دارای فرآیند

رسمی تر ، عمیق تر و منظم تر است (جان بست)

تحقیق درد درست ترین شکل خود واجد دو شرط است:

۱. کنترل دقیق ، شرطی که مانع تأثیر عوامل مزاحم و نامربوط

شده و رعایت آن اعتبار درونی را موجب می شود.

۲. نمونه گیری صحیح ، شرطی که یافته های پژوهشی را قابل

سبب و تعمیم ساخته و رعایت آن اعتبار بیرونی را موجب

می شود.

انواع تحقیق در تعلیم و تربیت

کاربردی که هدف آن امکان کاربرد دانش است

بنیادی که هدف اصلی اش افزایش حیطه فهم و دانش است.

ویژگیهای تحقیق (جان بست):

۱. هدف اصلی تحقیق حل یک مسأله یا پاسخگویی به یک سؤال یادستایی به روابط علت و معلولی بین متغیرهای پژوهشی است.

۲. تحقیق در صدد یافتن قوانین کلی است.

۳. تحقیق بر مشاهده و آزمایش تأکید دارد.

۴. در تحقیق از ابزارهای اندازه گیری و مشاهده استفاده می شود.

۵. در تحقیق از جدیدترین منابع اطلاعاتی (منابع دست اول)

استفاده می شود.

۶. در تحقیق هدف خاصی وجود دارد.

۷. تحقیق مستلزم مهارت در موضوع مورد تحقیق است.

۸. تحقیق فعالیتی عینی و منطقی است.

۹. تحقیق به منظور پاسخگویی به سؤالاتی بدون پاسخ و جدید

است.

۱۰. تحقیق به صبر و شکیبایی ، صداقت ، شهامت و خلاقیت نیاز

دارد.

۱۱. وظیفه محقق با تهیه گزارش برای عموم به پایان می رسد.

رابطه بین تحقیق و نظریه یک
رابطه دو جانبه است.

مراحل تحقیق (لسترو کسی):

۱. تدوین مسأله

۲. مطالعه منابع

۳. انتخاب طرح تحقیق

۴. تعیین و تعریف جامعه و غرنه

۵. جمع آوری اطلاعات

۶. تجزیه و تحلیل اطلاعات

۷. بحث و نتیجه گیری

۸. تهیه گزارش تحقیق

متغیر به ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که میتوان دو یا چند
ارزش یا عدد به آن اختصاص داد.

تقسیم بندی متغیرها بر اساس نقشی که در تحقیق دارند

متغیر مستقل (عامل، محرک، درونداد، پیش بینی کننده)

متغیر وابسته (پاسخ، ملاک، بروئتداد)

انواع دیگر متغیرها

گسسته

پیوسته

کمی

کیفی

دو ارزشی

چند ارزشی

تعدیل کننده ، کنترل و مزاحم (مداخله گر)

تعاریف عملیاتی (کاربردی) به تعاریفی گفته می شود که در آن پژوهشگر مجموعه فعالیت هایی را که برای اندازه گیری و یا دستکاری متغیر انجام می دهد مشخص می سازد.

تقسیم بندی تعریف عملیاتی (کرانجر ۱۹۷۳)

سنجشی

آزمایشی

پاره ای از ملاحظات اخلاقی در تحقیق به ترتیب اهمیت :

۱. عدم مشارکت در پژوهش

۲. داشتن اسم مستعار

۳. انتظار پذیرش مسؤلیت به وسیله پژوهشگر

فصل سوم

پس از مطالعه این فصل دانشجو باید :

۱. فعالیت های لازم برای انتخاب و بیان یک مسأله پژوهشی را بیان کند.
۲. ضمن تعریف مسأله ، انواع ، نقش و ملاک های تدوین فرضیه را بیان کند.

اولین فعالیت در هر پژوهش انتخاب مسأله است . به قول جان

دیویی ، اولین مرحله ، احساس مشکل می باشد . مسأله یک

جمله سؤالی یا استفهامی است که می پرسد چه رابطه ای بین

دو یا چند متغیر وجود دارد .

مسأله باید جدید، روشن ، عینی و محدود
باشد .

روش های تعریف واژه ها و مفاهیم

تعریف با استفاده از مثال

تعریف با استفاده از قید و شرط

تعریف بوسیله جنس و وجه امتیاز

تعریف عملیاتی

گرچه مسأله یابی یک امر درونی و مشخص است،
اما منابع مسائل جنبه بیرونی دارند به شرح زیر:

۱. مسائل آموزشی و اجتماعی
  ۲. تجارب تحصیلی و آموزشی
  ۳. مشورت با استادان راهنما
- و....

مدلهای ارزشیابی مسأله:

۱. امکان پاسخگویی به آن با عنایت به تکنولوژی موجود امکانپذیر باشد.

۲. مهم باشد و مسأله جدیدی را مطرح کند.

۳. متناسب با ویژگیهای پژوهشگر باشد.

پژوهشگر پس از انتخاب و تعیین مسأله اقدام به بیان فرضیه پژوهش

می کند. فرضیه درحقیقت راه حل پیشنهادی و فرضی

محقق برای حل مسأله است.

فرضیه

نظریه

مشاهده

نقش های فرضیه

جهت دهی مطالعه منابع مربوط به موضوع

جهت دهی و تعیین هدف تبیین ها

حساس کردن محقق به برخی از جنبه های
معنی دار و مهم مسأله

درک کردن بهتر مسأله پژوهشی

فراهم ساختن چهارچوبی برای گزارش نتایج

ویژگیهای یا مدل‌های فرضیه

قابل آزمون باشد (مهمترین و اولین)
ملاک آن تعریف عملیاتی است

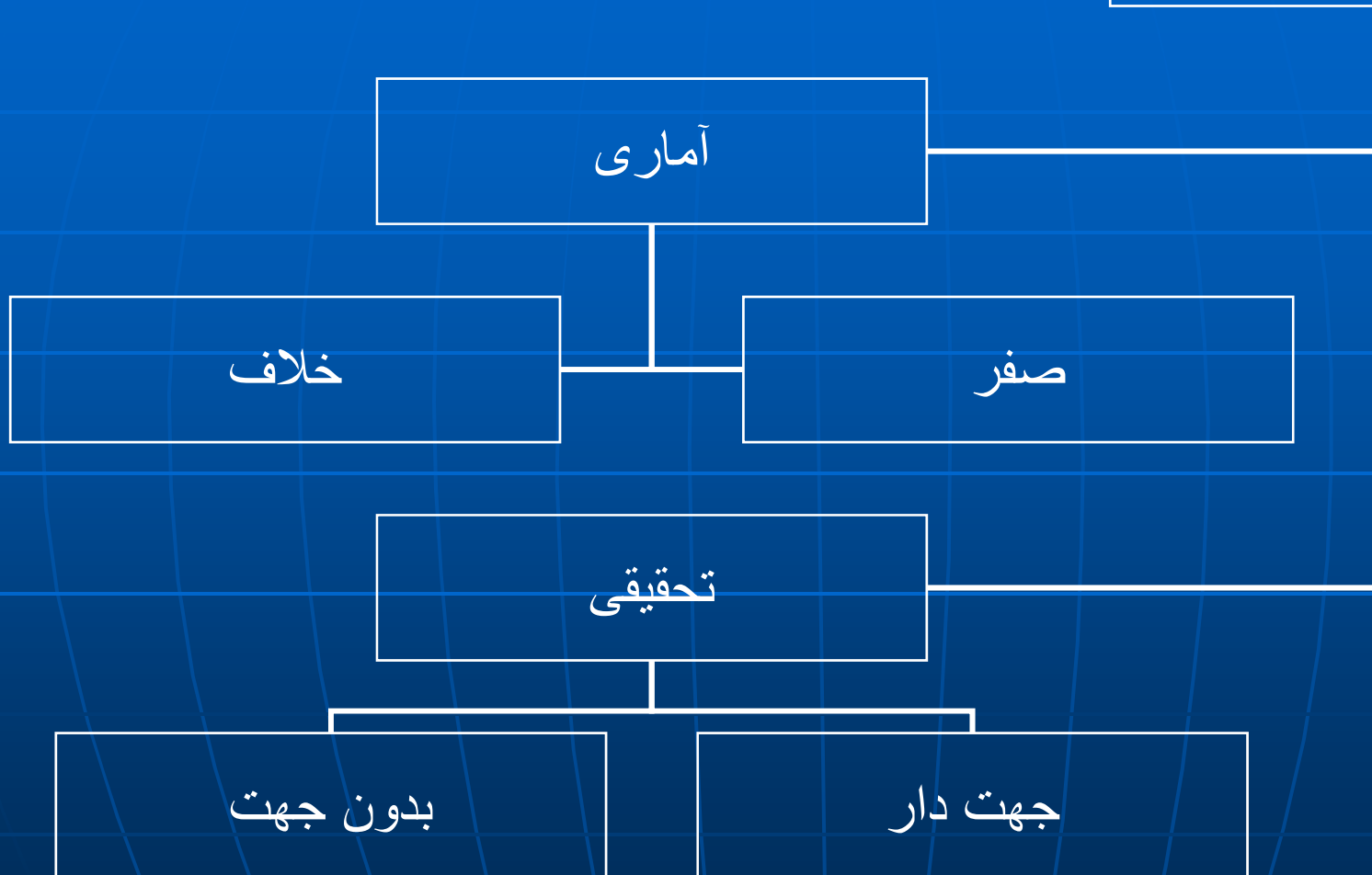
قدرت تبیین داشته باشد

رابطه مورد انتظار بین متغیرها را بیان کند

با اصول کلی دانش موجود هماهنگ باشد

تا حد امکان روشن و دقیق باشد

انواع فرضیه

یک فرضیه هرگز اثبات یا تکذیب نمی شود بلکه بر اساس
اطلاعات جمع آوری شده تأیید یا رد می شود و پس از تأیید
در شرایط مختلف آزمایشی به یک اصل یا قانون تبدیل
می شود.

فصل چهارم

پس از مطالعه این فصل دانشجو باید:

۱. اهداف مطالعه منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق را نام ببرد.
۲. با منابع مقدماتی و اصلی در حوزه آموزش و پرورش آشنا شود.
۳. تدابیر لازم جهت استفاده از منابع را بداند.

اهداف مطالعه منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق

تعیین متغیرهای اساسی

تشخیص آنچه که انجام شده و آنچه که بایستی انجام شود

تعیین معانی و روابط

دسته بندی منابع تحقیق

مقدماتی که به صورت چکیده بوده وبوسیله آنها میتوان به منابع اصلی دست یافت

اصلی که مقاله یا مطالب اصلی در آن یافت می شود

منابع آموزشی مقدماتی زبان فارسی

عنوان پایان نامه های فارغ التحصیلان خارج از کشور

نماینه نامه مدارک غیر کتابی موجود در مرکز مدارک علمی

فهرست پژوهشهای انجام شده

چکیده

مقاله نامه آموزش و پرورش

فهرست مقالات فرهنگی در مطبوعات ایران

منبع آموزشی اصلی زبان فارسی

فصلنامه تعلیم و تربیت

نشریه علوم تربیتی

ماهنامه تربیت

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز

مجله علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

منابع آموزشی مقدماتی زبان انگلیسی

مرکز اطلاعات منابع آموزشی (ERIC)

فهرست جاری نشریه های آموزشی

نمایه نامه آموزش و پرورش

نشریه ادواری چکیده روانشناسی

چکیده رساله های تحصیلی

چند پیشنهاد به پژوهشگران جهت کمک به آنها در

مطالعه منابع مربوط به موضوع:

۱. با جدیدترین منابع شروع کنید.
۲. حوزه معینی را تعیین کنید.
۳. ابتدا چکیده ها را از طریق منابع مقدماتی مطالعه کنید.
۴. یادداشت (فیش) تهیه کنید و مشخصات کامل کتابشناسی را روی هر یک بنویسید.

دو نشریه ادواری ERIC به شرح زیر است:

– نمایه نامه نشریه های ادواری آموزش و پرورش

– نمایه نامه پژوهش در آموزش و پرورش